

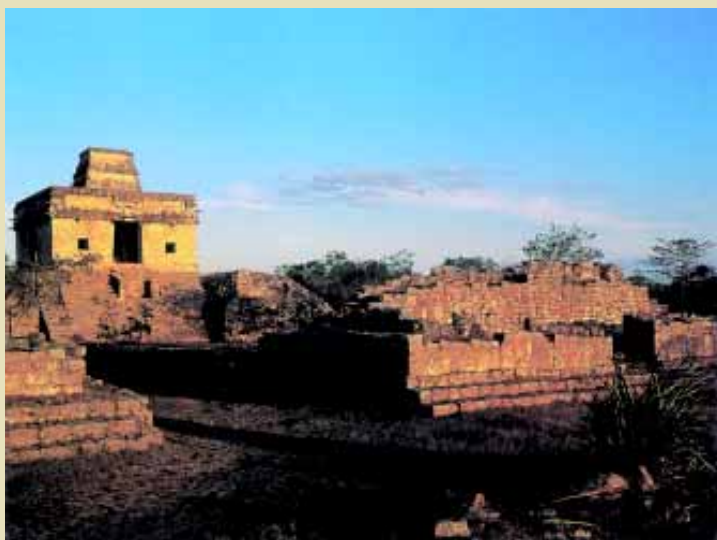
platforma, Plataforma Grande. 14 km južne od Tulúmu sa nachádza **Muyil/Chunyahché** so 180 budovami (Castillo, Temple 8, Veľká platforma Estructura 81 - 2) z rokov 300 prnl. - 800 n. l. K pobrežným opevneným mestám patrili aj **El Meco** a **Ecab** pri Cancúne a **Xelhá** s Palácóm/El Palacio a Vtačím chrámom/Templo de los Pájaros. Na Lastovičom ostrove/Cozumel (sídlia bohýň Ixchel a Teel Cozam a boha Ahulneba) našli viacero menších mayských sídiel - dnes **San Gervasio** (300 - 1200 n. l.), **El Caracol**, **Cienco Puertas**, **El Cedral**, **San Benito**, **Santa Rita**, **Santa Pilar**, **Aguada Grande**, **Buena Vista**, **El Castillo Real**.

Od rokov 320 - 200 prnl. sa rozvíjali zárodočné sídla mayskej kultúry **Chacchobén** (mohutná pyramída Edificio 24, na Gran Basamento Templo 1 a pyramída Las Vasijas) a spomenutá **Cobá**, smerom k Chichén Itzá s archeologickými náleziskami **Ixhil** a **Kulubá** (300 objektov vrátane Palacio de los Mascarones).

V regióne mokradí Río Bec odkryli v sluhu Río Bec mestá **Becán** (Hadia cesta) osídlený cca od roku 2000 prnl. s výstavbou v rokoch 550 prnl. - 1000 n. l. (typické dvojvežové Edificio I., 30 m vysoké Edificio IX., štruktúry III., VIII., X. a predklasická IV., prečnelkový tunel, ihriská), perspektívny **Xpujil/Xpuñil** s výstavbou najmä v rokoch 400 - 900 n. l. (17 skupín budov okolo námestia s trojvežovou 15 m vysokou stavbou - Edificio I. v Grupo I., rezidenciou Edificio II.) a **Chicanná** osídlená v rokoch 660 prnl. - 1100 n. l. (obdivuhodné Edificio II v Grupo A asi z roku 820 n. l. a Edificio XX. v Grupo D zasvätené bohom Zamná a Chac, Edificio VI. v Grupo B, Edificios X - XI. v Grupo C). Na lokalite **Hormiguero** z rokov 50 - 250 n. l. upútajú niektoré skupiny stavieb (*grupo*) - centrálna s Edificio V., severná a južná s pyramídálnymi štruktúrami - Edificios I. - II. Samotné osídlenie **Río Bec** tvorí aglomerácia menších miest na cca 50 km² (napríklad Grupo B, I, N s Edificios I., XVII. a XI.). Od Río Bec smerom na juh existovalo viacero mayských sídiel, ktoré svedčia o pôvodne urbanizovanej krajine, napríklad mexické **La Muñeca** a **El Palmar**; guatemalské **Balakbal**, **Río Azul**, **La Honradez** a **Xultún** (so stélami datovanými do rokov 435 - 534 n. l.). Na hraniciach s Guatemalou na okraji Parque Nacional Lagunas de Montebello (z roku 1959 na 6 022 ha) jedno zo zárodočných sídiel mayskej civilizácie **Chinkultic** pozostáva dnes z asi 200 moundov budovaných od roku 200 n. l. a viacero pyramídálnych štruktúr, najmä z rokov 591 - 897 n. l. (najväčšia E 23), na zrezaných bralách nad jazerami/cenotmi. V pohraničnej Reserva de La Biosfera Calakmul sa nachádzajú v selve zvyšky mayských miest

Maruchin, **El Ramonal**, **Vaacbal**, **Oxpemul** so stélami datovanými do rokov 731 - 790, spomenuté **La Muñeca**, najjužnejší **Uxul** a **Calakmul** - asi veľkého centra kráľovstva Kaan/Can/Hada z rokov 250/650 - 909 na 15 - 25 km², pôvodne obývaných 50 000 obyvateľmi, so 117 monumentami (napríklad odkryté štruktúry XI. a XIII., okolo Plaza Central VI., IV. a V.; na sprístupnené čakajú viaceré stély a cca 6 500 štruktúr vrátane veľkej štruktúry II., 50 m vysokej pyramídy a otesaného brala o dĺžke 6,5 m a šírke 5 m s basreliefom 7 zajatcov vysokých 2,7 m). V ďalšej biosférickej rezervácii Montes Azules (NP Agua Azul) v štáte Chiapas južne od Yaxchilánu objavili roku 1946 *chicleros* (hľadači živice *chicle* do žuvačiek) zvyšky veľkého mayského sídla **Bonampak/Yahaw Chan Muwan** s celou sústavou stél a štruktúr (Edificio I. s Chrámom fresiek/Templo de los Frescoes zo Staršej ríše) Neďaleko sa nachádza spomenuté veľké sídlo **Lacanhá** a menšie sídla **Landeros** a **Tzendales**.

Západne od mesta Conhuás objavili v selve roku 1990 mayské sídlo **Balam Kú** (*balam*=jaguár, *kú*=chrám) s Domom štyroch kráľov so 17 m dlhým múrom zdobeným výjavmi z histórie Mayov a kozmu. Západne od Chetumalu maysky **Kohunlich/Cohunlik** (objav z roku 1967) zahŕňa cca 200 moundov asi z obdobia 100 až 1250 n. l. K väčším stavbám na tejto mexickej lokalite patrí Chrám stél/Templo de las Estelas, El Rey, La Tribuna, El Palacio, Acrópolis a veľká Piramíde de los Mascarones z roku 500 n. l. s trojmetrovými štukovými maskami/tvárami. V blízkosti Chetumalu sa nachádza aj archeologická zóna **Oxtankah - Ichpaatún** s výraznými štruktúrami (Domom Slnka - pyramídou Kinichná) a bránou, obývaná v rokoch 600 prnl. - 1550 n. l. Z predklasikkej doby pochádza dnešná archeologická zóna **Dzibanché - Kinichná** (obývaná do roku 1250) zatiaľ s odkrytými pyramídálnymi stavbami okolo Plaza Principal (veľké Palacio Sur a Placio Norte, Templo I. a Templo II.), Templo VI. s Templo de los Dinteles, Templo XIII. s Templo de los Cautivos/Chrámom zajatcov, veľkou ne-

Chrám 7 bábok/Templo de las Siete Muñecas v Dzibilchaltúne

prebádanou Edificio Desconocido a malou Pequeña Acrópolis) a 18 m vysoká omietnutá stupňovitá pyramída z adobe vo **Miraflores** s dvomi hrobkami, ale tiež protomayska **Izapa** v štáte Chiapas ovplyvnená Olmékmi (s množstvom stél a 80 pyramídálnymi pahorkami z rokov 300 prnl. až 250 n. l.). Na chiapaskej lokalite **Toniná** (500 - 930 n. l.) upúta 16 sochársky opracovaných stél vysokých do 2,15 m, ale aj Templo de la Guerra/Chrám vojny a Templo del Espejo Humeante na mohutnej stupňovitej štruktúre umiestnenej na rozsiahlej platforme, El Palacio de los Jaguares, El Palacio del Inframundo/Palác podsvetia, južný Templo del Sur a Juego de Pelota. Celkove bolo doteraz zaevidovaných cca 1 500 takýchto ihrísk na asi 1 250 lokalitách, čo dokazuje, že nielen „chlieb“, ale aj „hry“ sa výrazne podieľali na zmenách environmetu.

„...a vládcovia vedeli, či príde vojna, nič neuniklo ich zraku; videli príchod smrti, hladu a rozkolov... Videli a mohli vidieť ďaleko, a dokázali tak poznať celý svet. Keď sa rozhladli, hneď videli všetko okolo seba a pozorovali nebeskú klenbu i gulátú tvár Zeme. Veci skryté v diaľke videli všetky, bez toho, aby sa pohli; v okamžiku videli celý svet... veľká bola ich múdrosť.“

(Výňatok z *Popol Vuh/Knihy ludu - posvätej knihy Mayov kmeňa Quiché*)

RNDr. Jozef Klinda

FOTOSÚŤAŽ

Dobrý nápad a či len z núdze cnosť?

Presne v zmysle názvu dnešnej fotosúťaže môžeme polemizovať, či tento, nesporne originálny nápad „výzdoby“ plota, môže slúžiť ako príklad nasledovaniahodný, alebo skôr naopak, odstrašujúci. Isté je, že obyvatelia tohto domu vyriešili otázku: čo s umelohmotnými fľašami po svojom a celkom svojrázne. A tak starý zhrdzavený plot získal takto novú, farebnejšiu podobu. Aj keď, hovorí v tomto prípade o vkuse, je diskutabilné. Na druhej strane, tieto fľaše určite nezaťažujú životné prostredie ani kontajnery. A pokiaľ nie je u nás uzákonená návratnosť umelohmotných fliaš, je tento spôsob ich využitia prinajmenšom šetrný voči prírode. Číže spĺňa účel.

Ak máte fotoaparát a prechádzate našou krajinou s otvorenými očami, určite aj vy zaregistrujete podobné zaujímavosti ako autor tejto fotografie **Ing. Ján Lichý**. Pošlite ich do našej fotosúťaže!

Vaša redakcia

